

2. Максимов С.И. Правовая реальность: опыт философского осмысления. – Харьков: Право 2002. – 302с.
3. Баумейстер А.О. Філософія права: навч. посіб. – Вінниця: 2007. – 224 с.
4. Вовк В.М. Філософія права : Навчально-методичні матеріали. – Івано-Франківськ: Вид-во «Сімик», 2006 –188 с.
5. Філософія права: Навч. посіб. / О.Г.Данільян, Л.Д.Байрачная: Х.: Прапор, 2006. – 272 с.
6. Філософія права: Навч.-метод. посіб. / О.О.Бандура, В.М. Вовк, М.В. Костицький, Ю.С. Симон. К: КНУВС, 2007. – 260 с.

Кондратюк-Антонова Тетяна Вячеславівна,
доцент кафедри забезпечення державної безпеки
Київського факультету Національної академії
Національної гвардії України, кандидат
філософських наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ МАНІПУЛЮВАННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ: ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ

Сучасні процеси маніпулювання масовою свідомістю містять у собі великі загрози безпеці та здоров'ю громадян країни. Сьогодні, як ніколи раніше, актуальними стають ідеї Хосе Ортеги-і-Гасета [1], Еріха Фромма [3], Віктора Франкла [2], Френсіса Фукуями [4], Юваля Ной Харарі [5] та багатьох інших мислителів ХХ–ХХІ століття, які наголошували та наголошують, що маніпуляція може негативно вплинути на особистість, її світогляд, позбавити сенсу вибір її життєвих цінностей, орієнтирів та стратегій розвитку, і в кінцевому підсумку, привести до руйнування суспільних основ життя.

Маніпуляція з точки зору соціального феномену використовує людину для реалізації її потреб та отримання певної вигоди маніпулятора. Тобто людина трансформується у об'єкт маніпуляції, обезцінює власні інтереси та потреби, перетворюється на істоту, яка не може висловлювати власну позицію, впливати на оточуючих, виділятися з загальної маси.

З точки зору психології сенс маніпулювання соціальною свідомістю полягає у тому, щоб запрограмувати поведінку людини для подальшого контролю за її діями, вчинками, словами та смислами. Людина обмежується у своїй свободі, у виборі того чи іншого предмету, дії, поведінці, прийнятті важливих рішень, не усвідомлюючи цього.

Маніпуляція суспільною свідомістю досить розповсюджене явище, яке набуло нового звучання у сучасних умовах, коли досить активно розвиваються різні форми маніпулювання, включаючи новітні технології. Науковці стверджують, що маніпулювання має два полюси: з однієї сторони – воно дозволяє краще контролювати великі маси людей, керувати їх свідомістю, підштовхувати до прийняття тих чи інших рішень. З іншої – людина, яка повністю позбавлена можливості самостійно

приймати рішення і не усвідомлюючи цього, може в подальшому стати жертвою обставин, завдати собі та оточуючим суспільної шкоди. Відсутність чіткої обґрунтованої власної позиції по відношенню до будь-якого питання за нестабільних умов, може погіршити психологічний стан особи, а відсутність інформації щодо реального положення справ робить її слабкою щодо прийняття наступних рішень.

Таким чином, можна стверджувати, що маніпуляція суспільною свідомістю може бути актуальною лише у конкретний проміжок часу, коли необхідно створити умови щодо управління великими масами людей, щоб контролювати їх вчинки та дії.

Однак, маніпуляція суспільною свідомістю несе у собі загрозу того, що переважна більшість громадян буде мати сформований намір до пасивного спостереження і бездіяльності, маючи переконання, що існуюче соціальне безправ'я і свавілля є нормою суспільного життя. Це не співпадає з реаліями, потребами та потенціалом суспільства, яке повинно розвивати свою економічну, соціальну та духовну сфери життя.

Перетворивши людину на бездіяльну істоту, яка не здатна креативно мислити, продукувати нові ідеї, критично осмислювати дійсність, суспільство перестає функціонувати як суспільний організм, що покликаний дати можливість розвинути свої потенційні здібності кожній особистості, гарантувати та захистити її основні права і свободи, які у всі часи були фундаментом суспільного життя. На жаль, така тенденція прослідковується сьогодні у світовому масштабі.

Як зазначав відомий ізраїльський вчений Юваль Ной Харарі на Всесвітньому економічному форумі у Давосі в січні 2020 року, людство настільки звикло до тієї ситуації, в якій воно опинилось в останні часи, що приймає її як належне. Людство стало надзвичайно безпечним. Замість того, щоб робити все, що в наших силах, щоб посилити крихкий світовий порядок, країни нехтують ним і навіть навмисно йому протидіють. Світовий порядок зараз схожий на будинок, у якому всі живуть, але ніхто його не лагодить. Він може протриматися ще кілька років, але якщо ми продовжимо в тому ж дусі – він зруйнується, і ми повернемося у «джунглі» [5].

Тому наскільки критично осмисленими, а не маніпулятивними, будуть дії та вчинки людей сьогодні буде залежати наше майбутнє. Задля цього повинні бути передбачені ефективні законодавчі ініціативи на рівні держави щодо відповідальності ЗМІ та сучасних інтернет-технологій за негативні впливи на масову свідомість людей.

Список використаних джерел

1. Ортега-і-Гасет Хосе. Бунт масс. URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/ortega-y-gaset__masa__ua.htm.

2. Франкл Віктор. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. URL: <https://www.yakaboo.ua/ljudina-v-poshukah-spravzhnogo-sensu-psiholog-u-konctabori.html>.

3. Фромм Еріх. Втеча від свободи. URL: <https://www.yakaboo.ua/vtecha-vid-svobodi.html>.

4. Фукуяма Френсіс. Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution (2002). – Наше постчеловеческое будущее: Последствия биотехнологической революции (2004). URL: <http://www.franciskufukuyama.com.php>.

5. Харарі Юваль Ной. Майбутнє світу. URL: <https://nv.ua/opinion/recommends/budushchee-mira-yuval-№y-harari-otom-chto-zhdet-chelovechestvo-v-21-veke-50066647.html>.

Костицький Михайло Васильович,
професор кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України,
член-кореспондент НАПН України

ВИТОКИ ЕТИЧНОСТІ ПРАВА

1. Соціум виробив для саморегуляції низку взаємопов'язаних соціальних норм: тотемічних, релігійних, етичних, правових, звичаєвих та інших. Всі вони є різновидами правил поведінки людини і виростають з біологічних правил і норм, а ті, в свою чергу, пов'язані з біологічними законами, та досліджуються етологією, зоопсихологією, психофізіологією. Ніхто з сучасних вчених не заперечує дуалізм людини: вона є і біологічною, і соціальною сутністю. І біологічне з соціальним перебувають у діалектичному зв'язку, містком між якими є психологічне.

Однак вести мову про біологічне в людині, тим більше про біологічні витоки соціальних норм, зокрема, правових, значить викликати вогонь критики колег по цеху. Показовою є критика в радянські часи професора Й.Ноя, який на конференції в Кишиневі сказав, що при вивченні причин злочинності слід враховувати біологічні фактори. В матеріалах конференції вийшли тези доповіді професора обсягом 2–3 сторінки. Науковці, керовані ідеологічними спонуваннями, витратили декалітри чорнил та сотні кілограм паперу на критику цього висловлювання. А критична монографія авторства двох академіків і одного генерала вийшла обсягом близько 300 сторінок аж два рази.

В українській науці – на противагу критикам врахування біологічних факторів в юриспруденції – вже на протязі тривалого часу розвивається натуралістична теорія, запропонована академіком Олександром Костенком, та наша гіпотеза про натурфілософські основи права.